

DISPUTATIO QUARTA

DE ATTRIBUTIS DEI OPERATIVIS,
ET PRIMO DE INTELLECTU ET SCIENTIA

Tempus est, ut ad attributa divina, quæ superius vocavimus operativa, gradum faciamus: ea vero sunt perfectiones, quæ a nobis concipiuntur instar potentiæ operandi. Et quia operationes aliæ sunt immanentes, aliæ transeuntes in exteriorem materiam, immanentes autem in Deo nullæ fingi queunt, nisi quæ in vita intentionali consistunt; tria duntaxat distinguuntur istiusmodi attributa operativa, intellectus et scientia, voluntas, et omnipotentia, externorum operum effectiva. De quibus omnibus seorsim totidem disputationibus agendum est.

CAPUT I DE NATURA SCIENTIÆ DIVINÆ

Amplissima quidem de divina scientia rerum dicendarum seges occurrit; nam et natura illius exponenda est, et objectum investigandum, proprietates ac variæ rationes pertractandæ, de quibus plures instituere necesse erit quæstiones non parum salebrosas, nec sine animorum æstu in scholis agitatas. Prius autem nonnihil de vita divina dicendum est.

ARTICULUS I

An et quali vita Deus vivat.

1. Quamquam vel ex ipso communi omnium sensu videatur quasi per se notum, quod Deus vivat, ea illico sese

Ratio
difficultatis.

offert difficultas, vitam in motu sitam esse, ut nos ipsi suo loco declaravimus (1). Cum ergo Deus nullatenus moveri queat, sed sit perfectissime immutabilis, alterutrum sequi videtur, aut Deum non vivere, aut certe nostrum vitæ conceptum corrigendum esse. Nihilominus sit certa et indubitabilis

PROPOSITIO. Deus vita gaudet, eaque solum intentionali et nobilissima.

Deus
vita gaudet,

Prima pars: *Deus vita gaudet*, disertissime sexcentis locis sacrarum Litterarum traditur. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus, etc. (2). Qui vivit in aeternum, creavit omnia simul (3). Sicut misit me vivens Pater, et ego (Christus Dominus) vivo propter Patrem (4). Horrendum est incidere in manus Dei viventis (5). Tu es Christus Filius Dei vivi (6), etc., etc. Sensus vero communis omnium ita in hac attestanda veritate conspirat, ut incredibilis videatur cunctis Deum vita carere instar lapidis, quam nullum esse Deum. «Unde etiam de ignorantissimis gentibus, qui ligna et lapides tamquam Deos adorabant, ait D. Augustinus (7), eos non putasse esse sine aliquo vivo habitatore» (8). Ratione autem

Probatur 1.º a posteriori. Certum est Deum esse causam primam, a qua procedunt cunctæ res creatæ. Ergo necesse est, ut in se contineat, saltem eminenter, omnem perfectionem in creatis rebus relucentem. Atqui multa sunt creatura, quæ vita gaudent. Ergo Deus etiam vivit.

Dices, hinc solum concludi, quod Deus sit saltem eminenter vivens, non autem quod sit proprie ac formaliter vivens. Sic enim α) etiam sol concurrit ad productionem viventium in terra, quamvis ipse sit inanimis. β) Quod

- (1) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 11, pag. 31.
- (2) *Psalms.* 17, v. 47.
- (3) *Eccl.* cap. 18, v. 1.
- (4) *Joann.* cap. 6, v. 58.
- (5) *Hebr.* cap. 10, v. 31.
- (6) *Matth.* cap. 16, v. 16.
- (7) S. Augustinus, serm. 2 in *Psalms.* 113.
- (8) Suarez, *Metaph. disp.* 30, sect. 14^a n. 3.

amplius confirmatur ex phænomenis generationis, quam spontaneam vocant, in qua viventia imperfectiora, nullo interveniente principio causave efficiente vitali, procedunt.

Resp., *neg.* assert. Certum enim est viventia non viventibus præstare in perfectione, gradumque constituere præstantiorem entitatis, quia sunt minus materialia et magis actualia nobiliorique modo operativa: quod dudum notaverat S. Augustinus (1). Atqui perfectior effectus sicut non potest produci adæquate ab imperfectiori causa, ita nec in ea contineri sive formaliter sive eminenter. Ergo Deus nisi vere vivat, impossibile erit, ut vel producat viventia, vel eminenter contineat in se ipso. Et contrarium asserti nequit nisi everso principio causalitatis (2) in absurdissimo commento evolutionismi, in quo perfectiores usque gradus entitatis proficisci dicuntur ex successiva evolutione imperfectioris materie: quod systema suo loco explosum est (3).

Probatio α) objecti argumenti nihil evincit, quia sol non concurrit ad productionem viventium ut causa adæquata, unde tota sufficientia producendi viventia oriatur; nihil autem vetat res imperfectiores ad perfectiorum productionem concurrere ceu causas inadæquatas et partiales. Deus vero est adæquata causa totius creationis, in qua est perfecta sufficientia cujuslibet rei create ita, ut nec possit quidpiam esse absque illius causalitate, nec ulla alia res aliquid in mundo producere nisi virtute participata ex illo, ut evidenter eruitur ex ipsa demonstratione existentie causæ primæ atque entis a se. Ergo nisi Deus vivat, fieri nequit, ut ullum vivens in rerum natura existat. Nec amplius valet exemplum β) generationis spontaneæ, quia jam alibi fuse demonstratam reliquimus spontaneæ generationis absurditatem (4).

Probatur 2.º a priori. Deo infinite perfecto proprie ac formaliter asserenda est omnis perfectio pura vel simpliciter

- (1) *De Civit. Dei*, lib. 11, cap. 16.
- (2) *Ontolog.*, num. 385, pag. 1096-97.
- (3) *Cosmolog.*, num. 51, 52, pag. 157-58 et seqq. *Psycholog.* vol. 1, num. 74 seqq., pag. 326 seqq.; num. 93 seqq., pag. 349 seqq.; num. 101 seqq., pag. 430 seqq.
- (4) *Psycholog.* vol. 1, num. 81, 82 seqq., pag. 365, 376 seqq.

simplex, talisque, quæ nullam in suo conceptu involvat imperfectionem, quemadmodum in superioribus adstruximus (1). Atqui ratio vitæ perfectio simpliciter simplex est, nullam in suo conceptu imperfectionem implicans. Ergo....

Minor probatur, quia vita, si sumatur in actu primo, nihil est aliud, quam substantia vivens seu immanenter operans, vita vero in actu secundo actus vel operatio immanens, prout alibi prius declaratum est (2). Atqui nulla in hujusmodi notione latet imbibita imperfectio. Ergo...

Dices. *α*) Imperfectio latet in eo, quod vita sit in motu immanenti; est enim vivens, docente Aquinate, *quod potest se ipsum movere, secundum aliquam actionem* (3). Atqui motus essentialiter importat imperfectionem, si quidem motus est actus entis in potentia prout in potentia (4); unde etiam mutationem affert subjecto quod movetur, vel se ipsum movet. *β*) Sane motus videtur esse inseparabilis a potentialitate; nam eatenus se aliquid movet, quatenus transit de potentia ad actum, effundendo illum ex sua interna activitate, atque in se recipiendo. Idque manifeste patet tum in vita vegetativa, per quam nutritio peragitur; tum etiam in vita intentionali, sive cognitionis sive appetitionis, quæ est et ipsa quidam actus a potentia productus et in anima receptus.

Respondeo, dist. assert. Vita est in motu immanenti largissime accepto, quatenus sub se claudit quancumque operationem immanentem subjecto, sive ea sit actus re distinctus ab illo, sive secus, *conc.* (5). Vita est in motu immanenti pressius accepto, et potissimum quatenus importat actum re distinctum a subjecto se movente vel immanenter operante, *subdist.*; vita creata, *trans.*; vita increata, *nego.* Vita ergo in genere spectata, prout præscindit a creata et increata, rationemque utrique competentem præ se fert,

(1) Vide volum. 1.um *Theodiceæ*, num. 69, pag. 231.

(2) *Psycholog.* vol. 2.º, num. 11, pag. 31 seqq., 36 seqq.

(3) S. Thom., 4.^a, dist. 49, quæst. 1, art. 2, solut. 3.

(4) Vide *Cosmolog.*, num. 278, pag. 1002 seqq.

(5) Vide *Cosmolog.*, num. 278, pag. 1001; *Psycholog.* vol. 1.º, num. 11, pag. 32. Cfr. supra in *Theodic.* num. 165, pag. 529, *Ob- jic.* 8.^a

tantum exprimit actum vel operationem immanentem; quod vero ejusmodi actus conjunctus sit cum potentialitate ac distinctus a substantia subjecti, a quo et in quo est, non spectat ad ipsam rationem et conceptum abstractum et præcisivum vitæ, sed procedit ex subjecti natura et conditione. Ac propterea in Deo excludit omnem potentialitatem, estque purissime ac perfectissime ipsemet Deus, a quo et in quo est; quia in Deo nihil est, quod non sit ab ipso Deo et ipsemet Deus, ut constat ex dictis circa ejus simplicitatem. Non ergo abjicienda nec corrigenda nobis est suo loco tradita notio vitæ, ut ea Deo asseri queat, sed tantum recte intelligenda, et analogice duntaxat, non vero univoce, de Deo et creaturis interpretanda, quod etiam ibidem notatum reliqueramus (1). Hinc sponte corruunt adjecta ab adversariis probationes. Nam

Ad argumentum *α*) respondetur, *distinguendo* Minor. Motus in latissima acceptione, in qua sumitur in definitione vitæ, importat imperfectionem, *neg.*: in minus lata magisque vulgari acceptione, *conc.* Et simili modo distinguitur subnexa Minori ratiuncula (2).

Et argumenti *β*) eadem est solutio, quæ nullatenus impugnari potest exemplis ibidem adductis, ea enim petuntur ex viventibus aut corporeis aut certe creatis, in quibus profecto vita non quidem ex generali sua ratione, sed ex conditione ipsorum viventium, potentialitatem præ se fert et actum a subjecto realiter distinctum.

Secunda pars: Deus vita gaudet intentionali, nempe non vegetativa, quæ propria est corpororum viventium, sed sita duntaxat in cognitione atque appetitione, utique spirituali, quæ propterea dicitur intentionalis, quia quidquid ad ordinem cognitionis et appetitionis pertinet, *intentionale* dici solet (3). Hæc porro vita intentionalis in Deo non est admixta cum physica productione actus vel termini realiter distincti, sicut in creatis viventibus, sed est purissime intentionalis (4).

eaque
intentionali

(1) *Psycholog.* vol. 1.º, num. 12, pag. 36; num. 15, pag. 50.— Cfr. Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 14, num. 14.

(2) Cfr. S. Thom. 1.^a p., quæst. 18, art. 3, ad 1.um

(3) *Psycholog.*, vol. 2, num. 40, pag. 174.

(4) Cfr. *Psycholog.* vol. 1.um, num. 15, pag. 51.

et nobilissima.

Tertia pars: *Vita Dei nobilissima est*; sponte fluit ex hactenus dictis. Nempe vita Dei nobilissima est, 1.º in ratione entis, quia est ipsamet substantia Dei, ac proinde infinita gaudet perfectione. 2.º Nobilissima est in ratione vitæ, quia est in supremo gradu perfectionis in genere vivendi constituta, quem attingere nequeunt viventia creata, quemadmodum alibi declaravimus ex S. Thoma (1). Sane in modo vitæ, æquem creaturæ habent, duo considerare licet: unum, quod existentes in suo naturali statu sese actuunt, vel aliquo modo se perficiendo, vel in se ipsis alia repræsentando per cognitionem, vel in ea tendendo per appetitum perfectum. Aliud est, quod hæc efficiunt per veram causalitatem et motionem, qua se ipsa movent, vel proprio motu, vel saltem mutatione perfectiva. Pius horum perfectionis est, et nullam includit, vel supponit imperfectionem, nisi quatenus includit posterius, id est, quatenus illud *actuare se* est per veram causalitatem. Hæc ergo imperfectio tollenda est a vita Dei, et solum id quod perfectionis est, illi est tribuendum; atque ita concipiendus est Deus ut actualissime habens totam illam perfectionem, quam habet vivens cum sese actuat intelligendo vel cognoscendo, seclusa illa imperfectione causalitatis et distinctionis inter actum et potentiam. Et simili ratione, quod in vita creata distinguatur in re ipsa vita in actu primo a vita in actu secundo, et quod illa sit principium hujus, hæc vero forma illius, non est perfectionis simpliciter, sed perfectionis imperfectioni admixtæ. Illud vero est in priori vita perfectionis simpliciter, quod ninirum est substantialis vita; in posteriori vero, quod est vita actualis: utrumque ergo horum unitissime et simpliciter conjungitur in vita Dei absque ulla imperfectione; nam per suammet substantiam actualissime vivit, et in ejus vita non est actus primus aut secundus, sed purissimus actus; et ideo non est ibi vita accidentalis, sed per essentiam; quapropter non solum est substantia vivens, sed ipsa substantialis vitæ (2), vel ipsa vita subsistens. Ideo recte dicitur, vitam Dei analogice tantum convenire cum vita creata, quia modum vivendi habet infinite perfectiorem eminentioremque.

(1) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 15, pag. 48-51.(2) Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 14, num. 7.

Et licet verissime, proprie ac formaliter vivit, modum tamen vivendi peculiarem creaturarum non formaliter, sed tantum eminenter continet, utpote qui essentialiter importat imperfectionem et potentialitatem; fere sicut superius docuimus, Deum quidem esse proprie ac formaliter bonum, sanctum, sapientem, justum, etc., quæ sunt perfectiones simpliciter simplices; non tamen formaliter, sed tantum eminenter ac virtualiter continere *creatam* bonitatem, sanctitatem, sapientiam, justitiam, etc., quia hæc perfectiones prout existentes in rebus creatis desinunt esse pure ac simpliciter perfectiones, sed essentialiter admixtam habent imperfectionem.

Cæterum Deus non solum est vivens vita nobilissima, sed præterea omnia sunt in Deo vita. Quod ita probat Aquinas: *Vivere Dei est ejus intelligere. In Deo autem est idem intellectus, et quod intelligitur, et ipsum intelligere ejus: unde quidquid est in Deo, ut intellectum, est ipsum vivere vel vita ejus. Unde cum omnia quæ facta sunt a Deo, sint in ipso, ut intellecta, sequitur quod omnia in ipso sunt ipsa vita divina* (1). Verum hoc superius magis evolutum dedimus sub aliis terminis (2).

Quæ cum ita sint, ratio dubitandi, initio proposita, dissipata penitus manet.

2. Dices 1.º Nulla datur vita sine aliquo vivendi principio. Atqui nullum assignari potest principium Deo, qui est rerum omnium principium. Ergo...

Resp., dist. Maj. Nulla datur vita creata sine principio vivendi, *conc.*; vita increata, *neg.*, vel *subdist.*; sine principio vivendi indistincto ab ipso vitæ actu, *conc.*; sine principio distincto, *neg.* Et *concessa Min. neg.* conseq. Sicut enim Deus est ipsum suum *esse*, ita et suum vivere; et sicut est a se, ita vivit purissime a se absque ullo principio extraneo suæ vitæ (3).

Dices 2.º Ubi non est terminus aut actus productus ac re distinctus, nulla exercetur activitas vitalis. Atqui vita in actu secundo implicat exercitium alicujus activitatis. Ergo

(1) S. Thom., 1 p., quæst. 18, art. 4.

(2) Vide *Theodicæa* vol. 1.um, num. 72, pag. 234 seqq.(3) Cfr. S. Thom., 1 p., quæst. 18, art. 3, ad 2.^{um}Omnia sunt
in Deo
vita.Quædam
objectiones
solutæ.

aut dicendum est, vitam in actu secundo etiam in Deo importare veram productionem termini cujusdam immanentis, aut nullam reapse in Deo dari vitalem operationem.

Respondeo, *dist.* Major.; in creatis, *trans.*; in Deo, *neg.* *Dist.* etiam Minor. Vita in actu secundo implicat exercitium activitatis, quod non absolute atque essentialiter requirat transitum de potentia ad actum, *conc.*; quod absolute atque essentialiter requirat hujusmodi transitum, *subdist.* In creatis, *conc.*; in Deo, actu puro, *neg.* Et *neg.* conseq.

Dices 3.º Dici nequit in Deo dari vitam purissime intentionalem vel intellectualem absque ulla physica productione actus distincti. Nam non minus vita sensitiva supponit, vitam vegetativam, quam vita intellectualis vel intentionalis, vitam physicam seu productionem termini vitalis re distincti, siquidem eatenus inest menti representatio idealis objectorum, in quo consistit intellectio, quatenus ea efficitur ab ipsa mente productione verbi.

Respondeo, *neg.* assertum, quantum attinet intellectio- nem et volitionem essentialem Dei; nam de intellectio- ne ac volitione, quam Theologi notionalem dicunt, et vi cujus Persona Verbi ac Spiritus Sancti procedunt, nihil nobis dicendum est.

Ad probationem *neg.* paritatem. Vita quidem sensitiva necessario connexa est cum vegetativa, illamque supponit, quia est essentialiter organica, organica vero vita est corpora, quæ conservari nequit sine continua nutritione. Quod vero vita intellectualis exerceatur cum physica productione actus vel termini re distincti, non requiritur ex ipsa ejus natura et conditione, sed tantum ex conditione subjecti viventis. Et ideo quia vita intellectualis in creatis accidens est, et non ipsa eorum essentia, postulat actum physicum, qui procedat a subjecto vivente, in eoque maneat; verum Deo, qui actus purus est, omnemque respuit potentialitatem, vivere et intelligere est esse, esse autem est ipsa ejus essentia, quæ proinde non indiget, sicut creata, distincto actu immanente, ut dicatur, et sit reapse intellectio ac representatio rerum omnium, quas cognoscit, quemadmodum satis eruitur ex demonstratis circa divinam simplicitatem et immutabilitatem, magisque constabit ex dicendis.

ARTICULUS II

Utrum in Deo detur scientia et intellectus.

3. Non defuerunt, qui assererent scientiam Deo proprie non convinere, sed tantum analogice ac metaphorice, contententes, quotiescumque Deum scientem prædicamus, tantum significari, vel quod ille sit causa scientiæ in rebus creatis, vel quod simili modo se habeat, ac si proprie ac formaliter scientia gauderet, fere sicut ira vel alia passio Deo tribuitur; quemadmodum dicitur Ideo Deus iratus, quia facit effectus similes effectibus hominis irati, puniendo aliquem, ita, inquit, denominatur sciens, quia facit opera similia operibus hominis scientis. *Sicut enim opera scientis procedunt ex determinatis principiis ad determinatos fines, ita opera naturæ, quæ divinibus fiunt* (1). Hæc tamen sententia deserta penitus manet communi omnium et doctorum et indoctorum consensu, nec forte manavit nisi ex eo, quod falso existimaretur scientiam non esse perfectionem puram, sed essentialiter imperfectioni admixtam (2). Alii quamvis Deo verum et proprium intellectum atque intellectionem assererent, scrupulo tamen præpediebantur, ne scientiam in proprio sensu concederent, rati voce ista cognitionem essentialiter discursivam implicari. Cum quibus non potest esse hic controversia nisi de nomine, quæ huc tandem revocaretur, utrum cognitio intellectualis, quæ Deo communiter tribuitur, scientia proprie appellanda sit. Denique quoniam scientia, et ipse quoque intellectus, in creatis bifariam considerari et existere potest, in actu primo vel in actu secundo, in habitu et potentia, vel in actu seu in actuali exercitio contemplationis; ea solet inter Doctores catholicos in controversiam adduci questio, utrum in Deo adsit scientia in actu primo, vel an et quomodo detur habitus, potentia aut virtus realis distincta ab ipsa intellectione et scientia.

Sententia
quorundam

communi
omnium sensui

contraria
respicitur:

aliorum mo-
dos loquendi.

(1) S. Thom., *de veritate*, quest. 2, art. 1.

(2) Cfr. Suarez, *Metaphys. disp.* 30, sect. 15, num. 2.

§ I.—ASSERITUR DEO SCIENTIA PERFECTISSIMA.

Ut cetera minus certis præmittantur, placet primum ipsam divinæ scientiæ atque intellectus vindicare existentiam, mox controversias quasdam inter Scholasticos agitari solitas breviter pertractare.

4. PROPOSITIO 1.^a Datur in Deo intellectus et scientia, eaque veri ac proprii nominis et perfectissima.

Asseritur
Deo
intellectus
et scientia,

Prima pars: *Datur in Deo intellectus et scientia*, est fide divina certa ex infinitis locis sacrarum Litterarum. Nam *magnus Dominus noster et magna virtus ejus, et sapientiæ ejus non est numerus* (1). Et: *Mirabilis facta est scientia tua (Dei) ex me* (2). Item: *Numquid Deum docebit quispiam scientiam* (3). Adde: *Oculi*, nempe intellectus, *Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum et profundum abyssi, et hominum corda influentes in absconditas partes* (4). *Cognovit enim Dominus omnem scientiam*, etc. (5). Similiter: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei* (6). Denique: *In quo (Christo) sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi* (7), etc., etc., etc. Patrum hac in re testimonia supervacaneum est producere, quia nihil frequentius occurrit in eorum operibus. Demum Vaticanum concilium rem luculentissime definivit, cum docuit, *Deum... intellectu ac voluntate omnique perfectione infinitum* (8).

Communis etiam omnium gentium persuasio exploratam habet eandem veritatem, ut facilius invenias Deum inficiantes, quam Deo denegantes scientiam. Quod profecto manifeste confirmatur ex fuis precibus et sacrificiis numini

(1) *Psalm.* 66, vers. 5.

(2) *Psalm.* 138, vers. 6.

(3) *Job.* cap. 21, vers. 22. Et vide totum cap. 28.

(4) *Ecccl.* cap. 23, vers. 28.

(5) *Ecccl.* cap. 24, vers. 19.

(6) *Roman.* cap. 11, vers. 33.

(7) *Coloss.* cap. 2, vers. 3.

(8) Concil. Vatic., *constit. de fide catholica*, sess. 3, cap. 1.

oblatis; amens enim fuerit ac plane vesanus, qui eum exoret, vel sacrificiis placare satagat, a quo se non exaudiri nec intelligi posse arbitretur. Sed jam ratione

Probatur 1.º a priori. Scientia generatim sumpta pro notitia intellectuali veritatis est perfectio pura simpliciter simplex. Ergo ea carere nequit ens infinitum (1).

Prob. 2.º a posteriori. Deus est auctor entium intelligentium creatorum. Atqui auctor entium intelligentium intelligens sit, oportet. Nam cum effectus in causa vel formaliter vel eminenter contineatur; Deus ut auctor sit intelligentiæ, debet intelligentiam formaliter continere, non solum quia nullam hæc in suo conceptu generico involvit imperfectionem, sed quia nulla causa, quæ non sit intellectiva, potest eminenter seu nobiliori modo intelligentiam continere; siquidem perfectius est esse formaliter intelligens, quam non intelligens.

Prob. 3.º etiam a posteriori ex pulchritudine atque ordine mundano, qui sapientissimum ordinatorem postulat. Quod argumentum, quia fuse inter demonstrandam divinam existentiam evolutum reliquimus, nova declaratione non indiget (2).

Prob. 4.º a priori, celeberrimo argumento S. Thomæ. Radix cognitionis est immaterialitas substantiæ. Ergo quo substantia sit immaterialior, eo erit magis cognoscitiva. Atqui Deus est in summo gradu immaterialitatis. Ergo summe cognoscitivus debet esse, ac proinde perfectissima sapientia præditus.

Antecedens, alibi probatum manet (3). Primum consequens patet: Minor vero subsumpta sponte fluit ex demonstratis circa perfectionem, simplicitatem et spiritualitatem Dei (4).

(1) Cfr. S. Thom., *Cont. Gent.*, lib. 2, cap. 44, *Adhuc, Deo nulla perfectio...*

(2) Vide *Theodic.* vol. 1.º, num. 37, pag. 125 seqq.

(3) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 86, pag. 318 seqq.; num. 88, p. 324.

(4) Vide S. Thom., 1 p., quæst. 14, art. 1; 1.º *Cont. gent.* cap. 44, *Item ex hoc.*

collustrantis (inimmo non reliquero, non enim hoc habet humana scientia, sed pro viribus cogitativo); insinuat mihi utcumque scientia Dei, quod tamen nomen, ex eo quod sciendo aliquid non latet hominem, potuit esse rei utriusque commune (1).

Dices. Scientia in proprio sensu accipitur pro cognitione rei per suas causas, quæ profecto discursum importat et habitum intellectualem. Atqui hæc essentiali continet imperfectionem, quæ certe cadere in ens infinite perfectum non potest. Ergo...

Resp. dist. Maj.: in sensu strictissime proprio, *conc.*; in omni sensu proprio, quamvis non tam stricte, *neg.* Et concessa Minore, *nego*, vel *dist.* eodem modo consequens (2). Nam huiusmodi imperfectiones propriæ sunt scientiæ duntaxat humanæ vel creatæ, non vero pertinent ad ipsam illius formalem rationem abstractissime sumptam, prout præscindit a creatæ et increatæ, et solum exprimit claram et perfectam notitiam veritatis vel objecti scibilis, quæ ratio, ut vides, præscindit ab hoc, quod sit per discursum vel unico simplicissimo actu, per qualitatem aut habitum superadditum vel per substantiam, cum affectione ac receptione actus distincti, vel per identitatem cum essentia, quatenus sit scientia vel cognitio per se subsistens. Simili modo nec sumitur hic scientia, secundum quod contradistinguitur ab habitu principiorum, vel ab arte, prudentia et sapientia.

Tertia pars: Dei scientia est perfectissima, probatur (3).
Et primo quidem *a) est perfectissima in generi entis*; quia scientia in Deo non potest esse, sicut in nobis, accidens quæ qualitas nec habitus, sed ipsa Dei essentia; quandoquidem Deus est actus purus, ideoque quidquid est, per essentiam suam est, quemadmodum in superioribus declaratum reliquimus (4). Ad rem Aquinas: *«Intelligere comparatur ad intellectum, sicut esse ad essentiam, sed esse divinum est ejus*

(1) S. August., *Ad Simplician.*, lib. 2, quæst. 2.

(2) Conf. *Logic. Major.*, num. 248, pag. 880.

(3) Vide de his P. Didacum Ruiz de Montoya, *De scientia Dei*, disp. 2; Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sec. 15, num. 16 seqq.—Cfr. *de Deo. De attributis Dei positivis*, cap. 1, num. 3 seqq.

(4) Vide vol. 1.um *Theodic.*, num. 311, 134 seqq., pag. 424 seqq.

essentia, ut supra probatum est: ergo intelligere divinum est ejus intellectus: intellectus autem divinus est Dei essentia, alias esset accidens Deo: oportet igitur, quod intelligere divinum sit ejus essentia (1).

Si quis porro quærat, utrum scientia vel intellectio Dei ita sit cum essentia Dei identificata, ut habenda sit tamquam metaphysicum constitutum Dei, quæstio hæc soluta conseri debet ex dictis circa constitutum divinæ naturæ (2). Ex quo etiam illud consequitur, scientiam divinam, quamvis sit perfectissime identificata cum essentia, ratione tamen ab illa distingui, sicut cætera attributa, prout non semel docuit S. Thomas (3).

β) *Est perfectissima in genere ac linea cognitionis*, ut magis patebit ex dicendis. Ratio vero est, 1.º quia Deus est infinitus in omni perfectione. Ergo etiam in gradu cognitionis. 2.º Cum cognitio specificetur ex objecto (4), perfectio illius taxanda est ex objecti primarii præstantia; primarium autem objectum divini intellectus et intellectionis est ipsemet Deus. 3.º Unde novum concluditur argumentum; nam cognitio divina identificatur cum ipso suo objecto et cum essentia cognoscente. Ergo eadem præstantissima perfectione gaudet cum sua essentia. 4.º Accedit, quod scientia Dei est et principium et fons omnis scientiæ creatæ, sive actualis sive possibilis; ipsa enim est scientia per essentiam, cæteræ per participationem. Et hæc quidem spectant ad perfectionem quasi substantialem Dei. Præterea

γ) *Scientia Dei est summe perfecta quasi accidentaliter seu in suis proprietatibus*. Et primo quidem *extensive perfectissima* est, quia debet se porrigere ad omnem prorsus veritatem, ita ut nihil possit Deum latere. Deinde debet etiam esse *intensive perfectissima*, non quatenus gradualementem intensionem

(1) S. Thom., *Contr. Gent.*, lib. 1., cap. 45, *Præterea intelligere...* ubi plura, si lubet, require. Cfr. *Compend. Theolog.*, cap. 31; et 1. p., quæst. 14, art. 4.

(2) Vide vol. 1.um *Theodic.*, num. 82 seqq., pag. 270 seqq.

(3) Vide v. g. *de verit.*, quæst. 2, art. 1, ad 1.um; 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 1, ad 2.um; 1. p., quæst. 26, art. 2; ad *Hannibald.*, 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 1, et art. 2., ad 3.um

(4) Suarez, loc. cit., num. 17 fin.

et perfectissima,
sive in genere
entis,

sive in linea
cognitionis,

sive ratione
suarum
proprietatum,

summam habeat, nam in simplicissima Dei entitate nulli gradus fingi possunt, sed quatenus omni possibili præstantia, ad summam scientiam requisita, gaudeat. Est itaque *clarissima et evidentissima, summe vera, certa et metaphysice infallibilis, itemque distinctissima*. Nam hæ omnes dotes sunt propriæ cognitionis perfectæ, quæ proinde in summo gradu insint cognitioni infinite perfectæ, necesse est. Simili modo est *invariabilis*, quia non potest in se recipere æreale augmentum nec diminutionem; immo neque, ut scientia est, varietatem recipit in respectibus rationis; nam ex arce æternitatis omnia immutabili intuitu videt, etiam illa, quæ in se variantur, et omnia respicit pro suis temporibus, et in illo respectu semper ac perpetuo permanet (1). Quæ de re paulo post plura dicentur.

sive quia
simplicissimum
et exactissimum
de omnibus
iudicium
absque discursu
simpliciter
apprehensione
connect.

δ) *Scientia Dei non est simpliciter apprehensiva, sed perfectissime iudicativa absque compositione vel discursu*. Et ratio est manifesta. Quia simplex apprehensio, ideo ita vocatur, quia caret iudicio, quare importat essentialiter imperfectam ac deficientem cognitionem. Abliganda itaque est a Deo, in quo, quamvis detur reapse apprehensio, non tamen *simplex*, sed perfectissima apprehensio, plenissimum ac adæquatum ferens de rebus cunctis scibilibus iudicium, illudque non diversos complexum actus, quale est nostrum iudicium, sed quod sit purissimum et clarissimum intuitus, usque ad intima rerum penetrat pervadens, omniaque, prout sunt in se ipsis, enuntians. Ob eandem rationem Deus formale discursum habere nequit, quia formalis discursus necessario importat potentialitatem et progressionem ab una veritate cognita ad novam aliam cum priori connexam cognoscendam, atque adeo actuum multitudinem et imperfectionem, indignam sincerissima simplicitate ac perfectione Dei. Nihilominus intuetur Deus omnes connexiones rationum quarumcumque intelligibilem, et sic non solum cognoscit res in se ipsis, sed etiam per causas et principia sua, (illas nempe quæ causas habent et principia, nam se ipsum, quia est a se, non potest cognoscere per causas): unde in antecedentibus perspexit consequentia, in causis effectus et in principiis

(1) Suarez, loc. cit., num. 17 fin.

conclusiones omnes uno simplicissimo actu; id enim exigit comprehensiva, quam Deus habet, cunctarum rerum cognitio. Neque hoc est formaliter discurrere, cum non fiat successione actuum vel progressionem ab una veritate ad aliam, sed unico simplicissimo intuitu, res quaquaversus penetrante tum secundum intrinsecam earundem realitatem, tum secundum dependentiam et fluxum a suis causis et principiis. Itaque sicut cognoscere limitata esse illa, quæ talia sunt, non est per se ac formaliter limitate cognoscere, nec cognoscere objectum obscurum est cognoscere obscure, nec cognoscere opinabilia, est opinative cognoscere; ita etiam cognoscere res dependere aut fluere a causis vel inferri ex principiis, dummodo uno actu attingantur et effectus et causæ ac principia et eorumdem illatio vel connexio, non est formaliter cognoscere discursive seu illative, sed comprehensive. Quæ omnia probe distinguenda sunt, ut quidquid perfectionis est, Deo asseratur, et quidquid vel umbram imperfectionis vere involvat, removeatur, Nam

α) *Ad cognitionem divinam pertinet quidquid perfectionis in quolibet genere actus et virtutis intellectualis, scilicet imperfectionibus, invenitur (1)*. Id evidenter sequitur ex infinita Dei perfectione. Unde quamvis scientia divina non possit esse *simplex apprehensio*, nec *formalis discursus*, nec *iudicium cum mentali compositione*, continet tamen et in se comprehendit in infinito gradu excellentiæ omnem perfectionem, quæ reperiri queat in huiusmodi actibus; quandoquidem est apprehensio et intuitio certissime enuntiativa cujuslibet veritatis cum omnibus suis rationibus et connexionibus illationibusque. Idemque constat de virtutibus intellectualibus, sive speculativis sive practicis, quæ quinque distingui solent ex doctrina Doctoris Angelici: *intellectus, sapientia, scientia, ars et prudentia (2)*. Nempè cognitio divina continet perfectionem *intellectus* principiorum (3) propter intimam penetrationem principiorum; est *sapientia* propter comprehensivam contemplationem causæ primæ; *scientia* propter cognitionem omnium

sive quia
includit
quidquid perfectionis
in quolibet genere
actus et
virtutis
intellectualis,
scilicet imperfectionibus
invenitur:

unde divina
cognitio
est intellectus
principiorum,
et sapientia,
et scientia,

(1) Vide Ruiz de Montoya, disp. 2, sect. 5 et 6; Suarez, loc. cit., et num. 37.

(2) S. Thom. 1. 2., quæst. 57.

(3) Vide *Logic. Major.*, num. 199, seqq., pag. 779 seqq.

et ars,
et prudentia,

veritatum sive naturalium sive supernaturalium per suas causas et rationes, quamvis absque formali discursu; ars propter cognitionem facultatum omnium et modorum, quibus fieri possunt; prudentia propter rectum et infallibile iudicium agendorum (1). Omnes autem istae virtutes ac perfectiones cognoscendi sunt in Deo non distinctae, sed unitae, immo sunt ipsa simplicissima ejus essentia. Nam ea, quae sunt divinis et multipliciter in creaturis, in Deo sunt simpliciter et univociter, ut supra dictum est (quaest. III, a. 4). Homo autem secundum diversa cognita habet diversas cognitiones. Nam secundum quod cognoscit principia, dicitur habere intelligentiam; scientiam vero, secundum quod cognoscit conclusiones; sapientiam, secundum quod cognoscit causam altissimam; consilium vel prudentiam, secundum quod cognoscit agibilia. Sed haec omnia Deus una et simplici cognitione cognoscit, ut infra patebit. Unde simplex Dei cognitio omnibus istis nominibus nominari potest, ita tamen quod ab unoquoque eorum, secundum quod in divinam praedicationem venit, secludatur quicquid imperfectionis est, et retineatur quicquid perfectionis est. Et secundum hoc dicitur (Job. XII, 13): Apud ipsum est sapientia et fortitudo, et ipse habet consilium et intelligentiam (2).

Nec cadere
in Deum potest

Ob oppositam rationem nec dubium, nec opinio, nec fides cadere in Deum possunt; quamvis enim Deus novit quaecumque sunt pro intellectu creato dubitabilia, opinabilia et credibilia, ipse tamen nec dubitare potest, nec opinari, nec credere. Non dubitare, quia dubium est suspensio assensus, quae pugnat cum evidenti atque enuntiativa cognitione omnis veritatis (3). Non opinari, quia opinio essentialiter importat assensum incertum et formidolosum, Deo autem repugnat cognitio et assensus ejusmodi (4). Non credere, quia fides et obscura est, et excludit cognitionem quoad intrinsecas rei rationes, solumque continet assensum propter extrinsecum motivum auctoritatis (5). Atqui Deum

(1) Vide *Logic. Major.*, num. 259, pag. 611 et 614.

(2) S. Thom. 1. p., quaest. 14, art. 1, *Ad secundum*.

(3) Cfr. *Log. Maj.*, num. 35, pag. 457; num. 78, seqq., pag. 521

seqq.

(4) Cfr. *Log. Maj.*, num. 37 seqq., pag. 458 seqq.

(5) Cfr. *Log. Maj.*, num. 120, pag. 601.

non decet imperfecta hujusmodi cognitio rem attingens obscure ac per extrinsecas duntaxat rationes. Deinde propter cujusnam, quaeso, auctoritatem Deus aliquid crederet? Propter suam? At hoc ridiculum est, et supponeret jam praeviam cognitionem propriam rei, quam sibi revelaret. An propter auctoritatem alicujus creaturae? Atqui hoc indignum est Deo, qui nequit assentiri auctoritati de se fallibili; ac prorsus inutile, quia quicquid creatura nosse potest, Deus ab aeterno infinite perfectus cognoscit. Ergo impossibile est Deum quidpiam credere.

Quod si quaeras, num. Deo convenire queat scientia quia, an vero solum scientia propter quid (1), dicendum videtur non posse Deo tribui formaliter scientiam quia seu a posteriori, quia talis scientia tunc est, quando cognitio effectus inducit ad cognitionem causae; unde oportet, ut cognitio effectus sit causa cognitionis causae; non potest autem haec causalitas intercedere ex parte objecti, ut ex ipsis terminis constat: ergo necesse est, ut sit ex parte cognoscentis; at hoc repugnat Deo, quia manifestam includit imperfectionem. Novit igitur Deus necessariam connexionem inter effectum et causam, prout in se est, novit etiam, eum, qui imperfecte cognoscat, posse ascendere ex cognitione effectus ad cognitionem causae; ipse autem non ita ascendit, sed effectum potius in causa cognoscit, et ideo scientiam quia seu a posteriori non habet. Scientia autem propter quid formaliter ac proprie in Deo recte concipitur, quia illa dictio propter quid, non indicat causalitatem ex parte ipsius cognoscentis, ita ut cognitio causae sit causa cognitionis effectus; sed dicit tantum causalitatem ex parte objecti, quae per simplicissimam cognitionem videri potest, et hoc modo videt Deus, ex qua causa vel ex quibus sit unusquisque effectus, et ideo propriissime dicitur habere scientiam propter quid, praesertim respectu creaturarum, in quo sine causa formidavit Durandus in 1, distinct. 35, quaest. 4^a (2). Advertit tamen ipse et alii communissime, scientiam Dei non habere rationem scientiae

nec scientia
quia,
sed solum
propter quid.

(1) De hac scientiae divisione vide *Log. Major.*, num. 250, pag. 884, num. 240, pag. 870.

(2) Suarez, *Metaphys. disp.* 30, sect. 15, num. 39.

propter quid respectu suæ essentiae, quia cum essentia divina nullam causam habeat, non potest cognosci per causam, sed per se ipsam duntaxat.

Utrum
cognitio Dei
habeat rationem
scientiæ
propter quid
respectu
divinarum
attributorum.

Utrum autem cognitio Dei possit habere rationem scientiæ propter quid respectu attributorum, non omnino convenit apud omnes. Quidam negant, alii affirmant, et nescio, an non quæstio magis sit de voce, quam de re, saltem admissa, quam superius tuiti sumus, sententia negante Deum posse distinguere ratione suam essentiam ab attributis, quia omnes illius doctrinæ assertores fatentur in mente divina non dari, sicut in nostra, diversas rationes intelligibiles essentiae atque attributorum. Equidem mallet dicere, scientiam, quam Deus habet suorum attributorum, non esse formaliter propter quid, quia una est reapse illorum et essentiae ratio in divino intellectu; ac tantum dici posse quodammodo eminenter propter quid; «quia in simplicissima ratione sua cognoscit contineri rationes omnes, quæ aliquo modo a priori de attributis ejus reddi possunt» (1). Quæ cum ita sint,

Generalis
regula
ad decernendum,
quinam actus
vel habitus
intellectuales
possint Deo
asseri.

Ut generalis quædam regula detur ad dignoscendum, quænam virtutes vel habitus et actus intellectuales asseri Deo possint formaliter, (nempe ut perfectissime identificata cum ipsa ejus essentia), attente perpendendum est, utrum illa in suo conceptu præcisivo importent perfectionem simpliciter, an vero admixtam imperfectioni. Et priora quidem formaliter et proprie Deo tribuuntur, posteriora vero solum improprie ac metaphorice. Quare apprehensio et iudicium, quia formaliter et absolute prolata, non aliud significant nisi representare res intelligibiles et assentiri veritati, quod profecto pura perfectio est, Deo conveniunt proprie, ut jam declaravimus superius; secus vero simplex apprehensio, quia excludit iudicium. Secus etiam cogitatio et consilium et deliberatio, etc., quia hæ voces videntur exprimere apprehensionem rei sine perfecto iudicio, vel certe moram et difficultatem in perfecta rei assequenda cognitione. Secus item recordatio, quia proprie sumpta supponit oblivionem præcessisse in mente. «Kursus reperitur in nobis scientia intuitiva et abstractiva, quæ quatenus dicunt cognitionem rei existentis vel

Deo proprie
non convenit
cogitatio,
consilium
et deliberatio,
nec recordatio.

Et quid
dicendum
de cognitione
abstractiva?

(1) Suarez, loc. cit., sect. 15, num. 39 fin.

non existentis (1), nullam includunt imperfectionem in ipsa cognitione, et hoc modo tribui possunt Deo. «Et juxta hanc significationem data est illa celebris divisio Theologorum scientiæ divinæ in scientiam simplicis intelligentiæ et scientiam visionis: nam prior de se est tantum rerum possibilium ut sic et abstractiva, posterior vero dicitur de tota cognitione rerum, quæ existentiam habent, vel habituræ sunt in aliqua differentia temporis». De qua divisione inferius nobis agendum est. Quod si «cognitio abstractiva dicatur propter absentiam et distantiam localem vel temporalem ab objecto, sic includit imperfectionem et limitationem in tali cognitione, nimirum quod non possit ad omnia tempora vel ad omnia loca extendi; et hoc modo non reperitur in Deo formaliter (2). Ex quibus judicandum est de reliquis omnibus.

5. Objicies 1.º Scientia est conclusionum. Ergo est quedam cognitio ab alio causata, nempe generata ex præmissarum cognitione (3). Atqui nihil causatum invenitur in Deo. Ergo non est in Deo scientia.

Objectiones
solventes.

Respondeo, dist. antecedens: scientia in pressiori sensu intellecta, quatenus importat cognitionem per veri nominis demonstrationem comparatam, conc.; scientia minus presse, licet non improprie, sumpta pro præstantissima notitia veritatis, non exclusa etiam ea cognitione per causas, quæ habeatur absque formali discursu, qualem dari probavimus in Deo, neg. Simili modo dist. conseq. Scientia in pressiori acceptione est cognitio quedam ab alio causata, conc.; in minus pressa acceptione, in qua sumitur a nobis, neg. Et concessa Minoribus subsumpta, neg. conseq. (4).

Objic. 2.º Nihil quod imperfectionem sonat, Deo tribuendum est. Atqui scientia essentialiter sonat imperfectionem; nam est α vel habitus quidam vel actus essentiae superadditus: β) et importat discursum et inquisitionem: γ) scientia demum supponit, alia aliis clarius et perfectius cognosci, siquidem proprium ejus est, minus notum per aliud notius cognoscere. Ergo....

(1) Vide *Psycholog.* vol. 2, num. 55, pag. 203.

(2) Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 15, num. 40.

(3) Vide *Logic. Major.* num. 215, pag. 814.

(4) Gfr. S. Thom., 1 p., quest. 14, art. 1, ad 2.^{am}

Respond. conc. Major., *neg.* Minor, vel, si mavis, *disting.*: scientia, prout reperitur in creatis, sonat imperfectionem, *conc.*; in sua præcisa et generali ratione, ac prout prædicatur de Deo, *nego.* Resque jam satis declarata est in demonstranda thesi: quare adjecte probationes Minoris sponte sua corrunt. Ad rem Angelicus: *Quia perfectiones procedentes a Deo in creaturas altiori modo sunt in Deo, ut supra dictum est* (quæst. VI, art. 4), oportet quod quodcumque nomen sumptum a quacumque perfectione creaturæ Deo attribuitur, recludatur ab ejus significatione omne illud, quod pertinet ad imperfectum modum, qui competit creaturæ. Unde scientia non est qualitas in Deo vel habitus, sed substantia et actus purus (1).

Objic. 3.º Ibi non est scientia, ubi non est intellectus. Sed nomen intellectus Deo proprie non convenit; immo dicitur in libro *de Causis* (prop. 6.^a), quod cum Deus dicitur intelligens, nominatur nomine effectus sui primi, qui est intelligentia, nempe angelus.

Respondeo, *dist.* Minor. Nomen intellectus, secundum quod in creaturis reperitur, Deo proprie non convenit, *conc.* Secundum præcisivum conceptum ejus, *neg.*; nam intellectus in generali acceptione non dicit nisi virtutem vel principium intelligendi, quod perfectio quædam pura est, prout magis apparebit ex dicendis (2).

Objic. 4.º Omnis scientia vel universalis vel singularis aut particularis est. Atqui scientia Dei non potest dici universalis nec particularis aut singularis. Ergo... Sane scientia dicitur universalis vel particularis tum ratione objecti cogniti, tum ratione mediæ cognoscendi, videlicet speciei, quæ vel solius naturæ universalis, vel etiam individuantium notarum sit representatrix. Jam vero tum objectum, saltem primarium, scientiæ divinæ, tum medium cognoscendi instar speciei intelligibilis est, ut ex dicendis patebit, ipsa Dei essentia. Atqui essentia Dei nec est universalis, nec proprie singularis. Non universalis, tum quia ad naturam universalem semper

(1) S. Thom., 1 part., quæst. 14, art. 1 ad 1.um Cfr. *de verit.*, quæst. 2, art. 1, ad 4.um, et ibid. ad 7.um et 12.um

(2) Vide S. Thom., 1.^a dist. 35, quæst. 1, art. 1 ad 1.um; *de veritate*, quæst. 2, art. 11, ad 1.um

aliquid addi potest, nempe differentia, per quam magis determinatur; tum quia universale est natura communis ita multis communicabilis, ut in singulis reperitur multiplicata (1); divina vero essentia est in tribus Personis secundum unum idemque immultiplicabile *esse*. Non est etiam *singularis*, saltem eo modo, quo Logici loqui solent de singulari aut individua natura, quia natura individua non est pluribus communicabilis: at essentia divina tribus personis communicatur (2).

Respondeo, *dist.* Major. In aliquo sensu, *transeat*; præcise in sensu logico, *subdist.* Scientia humana debet esse vel universalis vel particularis, iterum *transeat*; omnis possibilis scientia, atque adeo divina, *nego.* Et *contradist.* Minor. Scientia Dei non potest dici universalis nec particularis in ullo sensu, *nego*; in sensu logico, *transeat*.

Scientia dicitur in sensu logico universalis vel particularis ex eo, quod rationes duntaxat universales consideret, vel solas individuales, non ascendendo ad universales. In qua vocum acceptione divina scientia, cum non possit esse præcisiva, sed complexiva rationum omnium intelligibilium cujuslibet entis, nec est universalis, nec particularis, sed eminentior, continens et universalem et particularem, utpote quæ ita representat rationes universales, ut nullam individualement omittat, et ita rationes particulares aut singulares perfectissime consideret, ut universales omnes comprehensivè penetret, et sic terminetur ad omne scibile (3). Vel etiam dici potest scientia Dei esse singularis entitative, sicut ipsa essentia, cum qua identificatur; objective autem vel representative universalis simul et particularis aut singularis eminentius, quia uno simplicissimo intuitu complectitur omnes rationes rerum, sive universales, genericas aut específicas, sive singulares et individuas (4). Et similis esto responsio ad probationem Minoris, Natura enim divina nequit dici universalis, sed recte dicitur individua et singularis, quamvis non nihil discrepet ab individuis naturis creatis: nimirum natura

(1) Vide *Logic. Major.*, num. 147, pag. 643 et 643.

(2) Cfr. S. Thom., 1 p., quæst. 14, artic. 1, argum. 3.

(3) Cfr. S. Thom., loc. cit. ad 3.um

(4) Cfr. P. Ruiz de Montoya, disp. 2, sect. 2.

divina non est communicabilis pluribus eo modo, quo creatæ solent pluribus individuis communicari, id est per multiplicationem sui esse; jam enim ostendimus naturam divinam ita esse unam individuam, ut metaphysice repugnet eam multiplicari. Hæc tamen unica immultiplicabilis natura est aliunde communicabilis personaliter, ut ita dicam, quatenus eadem in individuo possidetur triplici supposito, secus atque accidit in creatis, in quibus singulæ naturæ singulis terminatur subsistentiis.

Objicies 5.º Scientia est assimilatio scientis ad scitum; itemque habetur per receptionem scibilis in sciente, siquidem cognitio fit quatenus cognitum est in cognoscente (1). Ergo si Deus cognoscit se ipsum, sibi assimilabitur, et se recipiet. Atqui nihil potest sibi ipsi assimilari, et se ipsum recipere. Ergo (2)..

Respondeo, *disting.* anteced. Scientia per se subsistens est assimilatio scientis ad scitum, habeturque per receptionem scibilis in sciente, *nego*; scientia, quæ est actus re distinctus ab essentia rei scientis, produciturque per speciem impressam aliunde receptam, *conc.* Et *nego* primum et secundum consequens; quia Dei cognitio est ipsa ejus essentia. Cum cognitio dicitur esse assimilatio (nempe intentionalis) cognoscentis ad cognitum, vel fieri quatenus cognitum est in cognoscente (3), id intelligitur ratione speciei et actus distincti a cognoscente elicit, vi cuius ille intentionaliter fit similis rei cognitæ; unde axiomata illa interpretanda sunt de cognoscente per actum superadditum, non vero de Deo cognoscente per essentiam, seu cuius essentia et esse est cognoscere; in quo proinde, sicut scientia non dicit actum distinctum, ita nec similitudinem intentionalem distinctam ab essentia (4). Cæterum hæc difficultas magis spectat ad quæstionem illam, inferius tractandam, utrum Deus se ipsum cognoscat.

(1) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 41, pag. 174 seqq.

(2) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 2, arg. 2; 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 1 ad 4.um; *de verit.* quæst. 2, art. 1, arg. 6.

(3) Cfr. *Psycholog.* vol. 2.um, num. 41, pag. 174 seqq.

(4) Vide S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 2, ad 2.um, 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 1, ad 4.um

Objicies 6.º Nihil, quod pluralitatem requirit, invenitur in eo, quod summe est unum. Sed scientia requirit pluralitatem quamdam, scilicet scientis, scientiæ et scibilis, aliud enim est sciens, et aliud ejus scientia scientiæque objectum. Ergo non datur in Deo scientia.

Respondeo, *conc.* Major, *disting.* Minor Scientia in creatis requirit pluralitatem, etc., *conc.*; in Deo, qui actus purus est, *subdist.*; pluralitatem aut realem distinctionem, *neg.*; pluralitatem quamdam rationum vel distinctionem virtuaalem cum perfectissima unitate reali, *conc.* Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq. Nam *quavis ad rationem scientiæ exigantur scientia, sciens et scitum; non tamen exigitur* (generatim et absolute) *quod hæc tria differant secundum rem* (1), quemadmodum constat ex dictis, ac declarat S. Thomas (2). *Non enim potest vere dici, quod scientia in Deo significet aliam perfectionem, quam essentiam; sed quod significatur per modum aliterius perfectionis, secundum quod intellectus noster ex diversis conceptionibus, quas de Deo habet, prædicta nomina imponit* (3).

Instabis. Impossibile est, scientiam Dei esse ejusdem essentiam vel substantiam. Nam α) intelligere est quædam operatio. Atqui operatio significat aliquid procedens ab operante; substantia autem vel essentia operantis non procedit a tali operante. Ergo intelligere vel scientia Dei non est ipsa ejus substantia. β) Si intelligere vel cognoscere Dei est ipsa ejus essentia; ergo quod Deus cognoscat suam essentiam perinde est, ac quod cognoscat suum cognoscere vel suum intelligere. Atqui hoc repugnat; quia cognoscere suum cognoscere vel intelligere non est magnum aliquid nec primum objectum cognitionis; essentia vero Dei est summa res et primum objectum divinæ scientiæ. Ergo intelligere vel scientia Dei nequit esse illius essentia. γ) Si intelligere est ipsa Dei essentia, quod Deus intelligat se, idem erit, ac quod Deus intelligat se intelligere, et se intelligere se ipsum, nempe se intelligere se intelligere, et ita porro in infinitum, quod absurdum videtur (4).

(1) S. Thom. 1.º dist. 35, quæst. 1, artic. 1 ad 3.um

(2) S. Thomas 1.º dist. 35, loco citat.

(3) S. Thom., *de veritate*, quæst. 2, art. 1, ad 2.um

(4) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 14, art. 4, arg. 1.º, 2.º et 3.º

Respondeo, *neg.* assert. Ad probationem a) *dist.* Major.: intelligere est quædam operatio transiens in exteriorem materiam, *neg.*; operatio immanens, et quidem ab ipso operante vel intelligente distincta, *subdíst.*; in creatis, *conc.*; in Deo actu purissimo et omnis potentialitatis experte, *neg.* *Distin-guo* etiam primam partem Minoris. Operatio significat aliquid procedens ab operante, in creatis, *conc.*; in Deo, *subdíst.*; secundum nostrum modum concipiendi divina instar rerum humanarum, *conc.*; secundum rei veritatem, *neg.* Alteram Minoris partem *concedo*, et *disting.* consequens. Intelligere Dei non est ipsa ejus essentia secundum rationem *trans.*; secundum rem, *nego*.

Ad probationem ß) *conc.* Major., *neg.* Minor., cuius probationem *disting.* Cognoscere suum cognoscere vel intelligere non est aliquid magnum, etc., si sermo sit de intellectione per se subsistenti, quale est divinum intelligere, *neg.*; si sermo sit de intellectione, quod sit actus accidental-
lis in intelligente receptus, *conc.* Tum *nego* consequens.

Ad probationem γ) *nego* ultimam sequelam, nempe de processu in infinitum. Nam intelligere divinum, quod est in seipso subsistens, est sui ipsius, et non alicujus alterius, ut sic oporteat procedere in infinitum (1).

Objicies 7.º Scientia omnis, quatenus vera, mensuratur ab objecto, siquidem eidem conformatur. Atqui absurdum est aliquid divinum, immo ipsum Deum, mensurari ab alio. Ergo non datur in Deo scientia.

Respondeo, *dist.* Major; scientia practica, *neg.*; speculativa *subdíst.*; scientia creata, *conc.*; increata, iterum *dist.*; mensuratur proprie, *neg.*; impropiissime, id est objectum refert perfectissime, prout est in se, *conc.*

Et *contradíst.* Minor., *neg.* conseq.

Scientia Dei potest comparari vel respectu ipsius vel respectu aliorum objectorum. «Respectu sui non potest *secundum rem* habere mensuram, quia non distinguitur a se, seu a suo objecto; est ergo supra omnem mensuram et per seipsam vera, immo ipsa veritas. *Secundum rationem* autem ita

(1) S. Thom., loc. cit., ad 3.um. Cfr. ibid. in respons., ad 1.um et 2.um

est, nam ideo Deus veram et adæquatam de se ipso scientiam habet, quia ita est in re, sicut seipsum cognoscit. Neque hoc est contra perfectionem aut immensitatem Dei, quia hoc non est esse mensurabilem proprie aut vere, sed est potius per seipsum esse talem, et esse sibi ipsi æqualem: sicut esse Deum comprehensibilem a se ipso non repugnat perfectioni ejus, sed ad majorem perfectionem pertinet.

«Si vero scientia illa comparetur ad res creatas, quatenus est scientia practica et causa illarum, prout existentes sunt, sic constat non mensurari ab illis, sed esse potius mensuram earum; et non habere ab eis veritatem, sed potius illas esse veras, quatenus conformes sunt divinis ideis. Considerando vero divinam scientiam, solum prout est simplex intelligentia creaturarum secundum esse essentiae seu possibile, seu quatenus est intuitiva visio existentiae, sic videtur sine inconveniente posse concedi etiam illius scientiae veritatem consistere in conformitate ad illa objecta; nam secundum hanc præcisam considerationem non est causa talium objectorum, sed mera intuitio et quasi speculatio. Et ideo secundum eandem considerationem non ideo res est talis essentiae, quia talis a Deo cognoscitur; sed e converso talis cognoscitur, quia talis essentiae est, neque aliter poterat vere cognosci.

«Ut autem proprie ac caste loquamur, dicere non debemus, divinam scientiam etiam sub his considerationibus mensurari ab his objectis, tum quia Deus ita habet scientiam horum objectorum, ut ab eis illam non accipiat, sed ex se illam habeat et ab intrinseco, et ex vi suæ essentialis perfectionis habeat omnem rectitudinem et infallibilitatem ejus; tum etiam quia scientia ita attingit hæc secundaria objecta, ut nullam veram relationem seu habitudinem realem habeat ad illa, sed eminentiori modo illa omnia attingit Deus per hoc, quod seipsum comprehendit. Quia ergo in ratione mensuræ et mensurati contrariæ imperfectiones indicari possunt; ideo dici non potest scientiam Dei mensurari ab his objectis, etiamsi vera non sit sine conformitate cum illis» (1).

Objicies 8.º Omnis scientia et cognitio importat relationem quamdam ad objectum cognitum. Atqui nulla Deo

(1) Suar. *Methaphys.* disp. 8, sect. 5, num. 5 et 6.

competere potest relatio saltem ad res creatas. Ergo saltem dari nequit in Deo scientia rerum creatarum.

Respondeo, *dist.* Major. Omnis scientia importat relationem vel realem vel rationis ac secundum modum nostrum concipiendi, *conc.*; præcisè relationem realem, *subdist.*; in entibus creatis, *conc.*; in Deo, *nego.* Et *contradistincta* Minore, *nego.* conseq. Et vide quæ superius scripta reliquimus de relationibus in Deo (1).

Quædam aliæ difficultates solute videri queunt apud S. Thomani (2).

§ II.—AN ET QUO PACTO SIT IN DEO INTELLECTUS SUB
RATIONE POTENTIÆ ATQUE ACTUS PRIMI.

Status
questionis

6. Hactenus ostensa est existentia perfectissimæ scientiæ atque intellectus divini; nunc brevier declarandum venit, quo pacto se habeant inter se intellectus et scientia vel intellectio divina, utrum nempe instar actus primi et instar actus secundi, vel instar potentiæ et actus aut operationis: qua de re multum disputant plures veteres Theologi, neque omnes fortasse satis distincte loquuntur. Ut ergo certiora ab incertioribus secernamus, et simul quæstionis sensus clarius appareat, inquiri posset primo, utrum intellectus re distinguatur ab intellectione, sicut actus primus et secundus in creatis; deinde utrum saltem ratione distinguatur, ac proinde utrum intellectus respectu intellectionis habendus sit instar potentiæ physiciæ, an vero instar potentiæ tantum metaphysiciæ vel solum logicæ. Nomine autem potentiæ physiciæ intellectionis hic venit virtus aut principium realiter influens in intellectionem, sive ab illa realiter distinguatur, sive non; potentia metaphysica intelligitur virtus re non distincta nec realiter influens in intellectionem; potentia demum logica intellectionis importat non repugnantiam intellectionis. Et controversia, ut per se patet, est de intellectu respectu intellectionis communis tribus Personis divinis; non vero respectu intellectionis notionalis, de quo non potest Philosophus loqui.

Quid potentia
physica
et metaphysica
et logica
intellectionis.

(1) Vide *Theodic.* vol. 1.um, num. 80 seqq., pag. 250 seqq.

(2) *De verit.* quest. 2, art. 1; 1.º dist. 35, quest. 1, art. 1.

Primum itaque a) certum esse debet intellectum divinum non posse dici respectu intellectionis actum primum vel potentiam physicam re distinctam ab illa. Nam duobus modis potest concipi, intellectum esse hoc pacto actum primum aut potentiam physicam, vel quatenus adsit in Deo potentia sciendi sine actuali scientia, vel quatenus adsit potentia cum actuali cognitione realiter distincta: quo modo Beati in celo habent potentiam videndi Deum, inseparabilem ab actuali visione, et similiter angeli per species rerum congenitas ac divinitus infusas habent actum primum distinctum quidem, sed constanter conjunctum cum actu secundo scientiæ illarum rerum, quas naturaliter scire possunt. Atqui repugnat utrobique modo in Deo ponere actum primum et physicam potentiam scientiæ. Ergo....

Minor quoad primam partem non eget probatione, quia potentia physica operandi et actus primus separatus ab actu secundo immanentis operationis, qualis est intellectio, manifeste involvit potentialitatem receptivam actus et carentiam ultimæ perfectionis, quæ per actum secundum advenit potentiæ immanenter operanti, et consequenter mutabilitatem et alias similes imperfectiones actui puro repugnantes (1).

Non minus patet Minor quoad alteram partem de physica potentia distincta et actu primo scientiæ conjuncto cum secundo. Nam actus primus ejusmodi respectu actualis scientiæ vel cognitionis intelligi potest vel per modum potentiæ passivæ recipientis ac sustentantis actualem scientiam, vel per modum activæ potentiæ producentis actum secundum scientiæ cognitionisve. Jam actus primus consideratus sub ratione potentiæ passivæ importat potentialitatem et imperfectionem; actus vero primus spectatus sub ratione potentiæ activæ non quidem importat in se ipsa ita præcisive imperfectionem, sed tamen necessario conjuncta est cum imperfectione ac potentialitate, quandoquidem operatio illa potentiæ activæ utpote immanens, non potest existere nisi in eodem principio, unde manat. Ergo actus primus et potentia physica intelligendi, re distincta ab actuali scientia, manifeste repugnat. Id quod vel ex eo patet, quod hujusmodi potentia

Non datur
in Deo
intellectus,
qui sit
potentia
physica et
re distincta
ab intellectione.

(1) Cr. Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 15, num. 4.

necessario inducit in Deo compositionem, videlicet ex virtute ac principio intellectioni et ex ipsa intellectione eidem inhærente (1). Simplicitas ergo Dei vetat, ne intellectus ejus sit, neve concipi possit velut principium et potentia physica intellectionis realiter distincta.

Quamobrem nulla est paritas inter omnipotentiam Dei vel potentiam operandi ad extra (quæ physica et realis et ab operatione ipsa distincta dici potest, saltem probabiliter, nimirum secundum eorum sententiam, qui actiones Dei ad extra formaliter transeuntes esse docent), et potentiam intelligendi et generatim immanenter operandi; quia potentia Dei ad extra operatur absque ulla sui mutatione, facitque sine ullius actus in se receptione, ut effectus existat. Apposite S. Thomas: *Si aliquæ actiones Deo conveniant, quæ non in aliquod factum transeant, sed maneant in agente, respectu harum non dicitur in Deo potentia nisi secundum modum intelligendi, non secundum rei veritatem* (videlicet potentia physica per modum actus primi realiter distincti). *Potentia igitur Dei, proprie loquendo, non respicit hujusmodi actiones, sed solos effectus. Intellectus igitur et voluntas in Deo non sunt ut potentia, sed solum ut actiones* (2). Et hactenus de his: nam convenit apud omnes, intellectum in Deo non posse se habere respectu scientiæ aut intellectionis ceu potentiam physicam re distinctam.

Utrum
admitti possit
in Deo
intellectus
ceu potentia
quasi physica;

7. §) Dubitatur autem, utrum detur in Deo intellectus instar potentiæ quasi physici, aut actus primi non quidem ita ut adsit realis prioritas et productio, sed tantum formalis ex natura rei vel virtualis. Quid autem sit istiusmodi activitas, aut potentia quasi physica vel prioritas et productio formalis ex natura rei et virtualis, declarari solet ad modum distinctionis formalis et virtualis. Videlicet ea se habent sicut prius et posterius formaliter, vel sicut potentia quasi physica et productio formalis ex natura rei, quorum primum non quidem absolute et physice, bene tamen independenter a mentis consideratione productivum est alterius, alterum

(1) Cfr. Suarez, loc. nup. cit., num. 8. Et lege P. Ruiz de Montoya, *de scientia Dei*, disp. 7.

(2) S. Thom. *Contr. Gent.*, lib. 2, cap. 10; Cfr. 1 p., quæst. 18 art. 3 ad 2.um

autem productum a primo; fere sicut ea distinguuntur formaliter ex natura rei, quæ quamvis re idem sint, tamen independenter a mentis consideratione unum non est aliud (1). Ea vero se habent ceu prius et posterius virtualiter, vel sicut activitas aut potentia et productio virtualis, inter quæ nec activitas nec productio physica absolute adest, nec adesse potest, quæ tamen in ordine ad munus physici activitatis et productionis ita se gerunt, ac si alterum alterius productivum esset, alterum ab altero producibile vel productum (2). P. Arrubal post Magistrum Albelda apud P. Ortega (3) virtuales productionem intellectionis paulo aliter declarat, videlicet per modum productionis et activitatis conditionate, «quia potentia intellectiva Dei ejusmodi in se est, ut si a sua intellectione distingueretur re ipsa, re etiam ipsa illam produceret, ad eum nimirum modum, quo Dei omnipotentiam ad extra productivam dicimus, si creaturæ possibiles sint, ac non repugnent» (4). Potentia quasi physica vel prioritas in intellectus ex natura rei respectu intellectionis Halensi et Scoto atque Scotistis tribuitur a P. Antonio Bernaldo de Quiros (5); activitas vero potentiæ vel prioritas virtualis intellectus respectu intellectionis propugnatur a multis patronis distinctionis virtualis intrinsecæ in divinis (6), potissimum respectu scientiæ liberæ aut cognitionis contingentium (7). Quæstio porro est de intellectu essentiali, communi tribus

(1) Vide *Ontolog.*, num. 117, pag. 362.

(2) Vide P. Herice, tract. *de volunt. Dei*, disp. 12, num. 1; Ortega, *De Deo uno*, contr. 2, disp. 2, quæst. 3, certam. 1, num. 2.

(3) Loc. cit. num. 3. Non multum differre videtur opinio Cardinalis Gotti, secundum quem intellectus divina habet intellectum pro causa virtuali proxima, cujus respectu ita se habet illa, «ut si ab aliquo formaliter oriri posset, non ab alio oriretur, quam ab illo». *De Deo*, tract. 3, quæst. 1, dub. 1, paragr. 4, num. 10.

(4) Ortega loc. nup. cit., quæst. 3, certam. 1, num. 3; et vide ipsum Arrubal, in 1.^{am} part., disp. 28, cap. 4, num. 11 et disp. 49, cap. 2, num. 6.

(5) *De Deo*, tract. 4, disp. 35, sect. 2, num. 5.

(6) Vide, v. g. Cardin. Gotti, *De Deo*, tract. 4, quæst. 1, dub. 1, paragr. 4, num. 17 seqq.

(7) Vide v. g. Struggli, tom. 1, tract. 1, disp. 4, quæst. 1, art. 1, *Quæres 2.*^o

Personis divinis, quem unice nosse possunt Philosophi, non vero de intellectu *notionali*, de intellectu nempe prout est in Patre generante Verbum. Pater enim solus per intellectum generat Verbum, et sic habet rationem principii physici respectu Verbi generati, quin tamen physice producat ipsam activam generationem. Verum hæc ad Theologos spectant.

resolutio
negativa.

8. *Videtur tamen non esse admittenda in divino intellectu ista prioritas* vel activitas aut potentia sive formalis ex natura rei, sive virtualis modo descripta respectu intellectionis vel scientiæ. Et in primis res facilius probatur de actu scientiæ diviniæ necessariæ. Nam intelligi nequit veri nominis activitas aut productio physica et realis sine vera distinctione potentiæ ab actu vel termino producendo, utique proportionata ipsi reali activitati et productioni: nihil enim potest se ipsum vel aliquid a se ipso indistinctum producere. Atqui in divinis prædicatis communibus, saltem necessariis, nulla est distinctio formalis ex natura rei nec virtualis intrinseca unius respectu alterius. Ergo saltem respectu scientiæ necessariæ non datur in intellectu divino ulla prioritas vel realis activitas, sive virtualis sive formalis ex natura reali. Minor constat, quia jam superius exclusæ est Scotistica distinctio formalis ex natura rei (1); quod autem virtualemente intrinsecam attinet, eam non esse necessariam, sed sufficere extrinsecam vel solius rationis cum fundamento in re ad explicandam diversitatem prædicatorum communium necessariorum, satis eruitur ex alibi dictis (2).

Eodem fere modo res constat de actu scientiæ liberæ aut contingentis: primo quia nulla etiam est necessitas invehendæ distinctionis sive formalis ex natura rei, sive virtualis intrinsecæ inter prædicata Dei necessaria et contingentia, quemadmodum evinci potest ex alibi dictis circa ejusmodi distinctiones. Præterea eadem simplicissima realitas, quæ dicitur omniscientia, in Deo est cognitio sui ipsius et cognitio contingens rerum creaturarum. Ergo potentia cognoscitiva eodem modo se habet reapse ante omnem mentis considerationem respectu utriuslibet cognitionis. Quare si respectu

(1) Vide Theodic. vol. 1.um, num. 96, pag. 302 seqq.

(2) Vide ibid., num. 100; et *Ontolog.* num. 106, p. 324-325.

scientiæ diviniæ necessariæ non potest admitti in intellectu realis ratio prioritatis vel activitatis aut potentiæ sive formalis ex natura rei, sive virtualis intrinseca, idem erit dicendum de eodem intellectu respectu scientiæ contingentis. Resque confirmatur auctoritate S. Thomæ, cujus est hæc disertissima sententia: *Intelligere vel velle non sunt tales actus, qui designent processionem alicujus rei a Deo distinctæ vel essentialiter vel personaliter. Unde respectu horum actuum non potest salvari ratio potentiæ in Deo, nisi secundum modum intelligendi vel significandi tantum. prout diversimode significatur in Deo intellectus et intelligere, cum tamen ipsum intelligere Dei sit ejus essentia non habens principium* (1). Activitas vero, potentia vel prioritas sive formalis sive virtualis intrinseca non est tantum secundum modum intelligendi et significandi, sed antecedit a parte rei considerationem mentis.

9. Dices 1.º Cum Ilmo. ac Rvmo. Petro Godoy. Paternitas in divinis est principium physicum generandi Filium, quin physice influat in generationem activam cum ipso identificatam. Ergo etiam pariter intellectus divinus, quamvis realiter identificatus cum intellectione, poterit esse principium physicum et realis potentia intellectionis.

Objectiones
solute.

Respondeo, *neg.* conseq. et paritatem, quia «Pater non est principium physicum generationis activæ, nimirum paternitatis cum ipsa identificatæ, sed generationis passivæ, nimirum filiationis distinctæ realiter a Patre. Intellecto vero non distinguitur realiter ab intellectu» (2). Paulo aliter respondent alii, *concedendo vel permittendo*, quod Pater sit principium physicum generationis activæ. Nam etiamsi admitteretur activitas notionalis physica atque activa processio secum realiter identificata, non respiceret illam tamquam terminum producendum, sed solum tamquam viam causalem, vel causalitatis seu originis, de cujus ratione non magis est a principio, quam a termino, re ipsa distingui, quamvis distinguatur modo nostro concipiendi, quia instar viæ inter Thebas et Athenas, ut ait Aristoteles cogitatur, quæ re ipsa diversa est ab utroque

(1) S. Thom. 1 p., quæst. 41, art. 4, ad 3.um *Clr. Contr. Gent.*, lib. 2, cap. 10.

(2) P. Joann. Baptist. Gormaz, *de Deo*, disp. 4, sect. 3, num. 228.

termino et extremo. Si autem respectu intellectionis et amoris communis, seu non notionalis, potentia physice activa daretur, hæc respiceret talem intellectionem et amorem non tamquam viam solum, sed tamquam terminum, quia nullus alius terminus reapse per intellectionem et amorem communem et essentialem seu non notionalem producit; et sic istiusmodi potentia, utpote identificata cum sua intellectione vel amore, se ipsam produceret, quod profecto absurdum est (1).

Dices 2.º Intellectio divina est actus secundus vitalis et realis intelligendi. Sed omni actui secundo respondet suus actus primus. Ergo intellectus divinus est actus primus realis respectu intellectionis.... Respondeo, *dist.* Major.: indistinctus a primo, *trans.*: distinctus a primo antecedenter ad mentis operationem, *neg.* *Contradistinguo* Minor. In creatis, *conc.*; in Deo, *subdist.* Omni actui secundo respondet etiam in Deo actus primus re indistinctus et sola ratione distinctus, *trans.*; distinctus ante mentis considerationem, *neg.*; et tum *neg.* conseq.

Dices 3.º Plus operationis concipitur in Deo ut intelligente, quam in Deo ut æterno. Sed non ita se res haberet, si intellectio non esset realis operatio, ideoque intellectus potentia realis. Ergo.... Respondeo, *trans.* Major., *neg.* Minor. Quod enim plus operationis concipiatur a nobis in Deo ut intelligente, quam in Deo ut æterno, nullatenus probat realem operationem intellectionis in Deo, physicamve potentiam aut activitatem, sed tantum majus fundamentum concipiendi intellectionem divinam instar operationis, non quidem intrinsecum et reale, sed extrinsecum ac ex modo nostro intelligendi derivatum; quia intellectio divina concipitur ut nostra, nostra vero est realis et physica operatio ab intellectu producta. At vero duratio creata, sive nostra sive aliorum entium, non est actus a nobis productus, sed tantum actio Dei conservantis: quare æternitas Dei non est cogitanda instar operationis vel processions cujusdam, sed instar actus quiescentis et perenniter permanentis.

(1) Vide Ortega, *de Deo*, controv. 2, disp. 2, quæst. 2, certam. 2, num. 3.

Instabis. Intellectio ideo dicitur actus vitalis, quia est operatio realis, ac proinde profuens immanenter ab intellectu; e converso alia attributa, ut omnipotentia, æternitas, etc., ideo non sunt actus vitales, quia non sunt operationes ab intrinseco manantes. Ergo intellectio etiam in Deo est realis quædam operatio, respectu cujus intellectus habet rationem physice activitatis ac realis prioritatis.—Respondeo, *neg.*, anteced. Omnia in Deo sunt reapse vita et purissimus actus vitalis. Quod ergo intellectio, aut etiam volitio, dicatur vitalis actus, secus atque omnipotentia vel æternitas aliæ id genus attributa, non oritur ex eo quod intellectio habeat rationem realis ac physice operationis, sed ex eo quod sit intentionalis tendentia in objectum cum perfectissima immanentia identitatis absque ullius termini vel actus distincti productione (1).

10. 7) *Restat, ut videamus utrum intellectus se habeat respectu intellectionis saltem per modum potentie logicæ et metaphysicæ.* Potentia logica intelligitur possibilitas intrinseca seu non repugnancia rei. Unde quærere, utrum in divino intellectu agnoscenda sit ratio potentie logicæ, perinde est, ac quærere, utrum intellectio sit in Deo possibilis vel non intrinsece repugnans. Qua de re non potest ulla esse disceptatio, quandoquidem ab *esse*, ut dicunt, ad *posse* valet consequentia (2). Ergo si existit in Deo intellectio vel scientia, quemadmodum probatum est, profecto potest existere vel possibilis est. Potentia intelligendi metaphysica in eo sita est, quod intellectus divinus recte concipiatur per modum virtutis aut potentie intelligendi, præscindendo, saltem expresse, ab ipsa intellectione actuali. Utrum autem admitti queat hoc pacto in divino intellectu potentia vel virtus intelligendi, vel utrum detur in Deo intellectus sub ratione potentie intellectivæ, an vero solum sub ratione actualis intellectionis, disputatur inter Theologos. Ipsi Thomistæ dissident inter se, prout monet Cardinalis Gotti: «qui enim constituunt divinam naturam in *intelligere* actualissimo (inter quos præcipui sunt PP. Salmanticenses Carmelitani, Gonet et alii) dicunt non

Utrum
intellectus se
habeat respectu
intellectionis
saltem per
modum
potentie
metaphysicæ.

(1) Vide Ortega et Gormaz, loc. cit.

(2) Cfr. *Logic. Minor.* num. 144, pag. 311, Reg. 11.

dari in Deo intellectum per modum potentiae adhuc virtualiter distincte ab actuali intellectione, sed in eo intellectum et actualem intellectionem realiter et virtualiter idem esse. Qui vero constituunt naturam divinam per intelligere radicale, ponunt in Deo intellectum per modum potentiae proximae virtualiter a radice intelligendi et ab actuali intellectione distinctae (1). Intellectum etiam in Deo tamquam potentiam vel activitatem metaphysice distinctam negarunt Aureolus (2), Gabriel (3) et postea P. Valentinus Herice (4), Fassolus (5), Petrus Hurtado (6), etc., quos constitutum divine naturae in actuali intellectione reposuisse retulimus suo loco. Multo autem frequentior est opinio eorum, qui divinum intellectum admittunt tamquam potentiam metaphysicam vel ratione distinctam ab intellectione actuali. Quam tumentur multi Thomistae atque e nostratibus PP. Molina (7), Suarez (8), Vazquez (9), Ruiz de Montoya (10), Christophorus Gillius (11), Granadus (12), Tanner (13) Alarcon (14), alique.

Equidem nescio, annon sit aliquis de voce, saltem inter nonnullos scriptores, lis; non enim desunt, qui ex eo impugnent potentiam intelligendi metaphysicam, quod omnis potentia, sive realis ac physica, sive etiam metaphysica et actu ratione sola distincta, debeat apprehendi ut objectum et susceptivum actus. Quod si verum foret, profecto non posset Deo asseri hujusmodi intellectus instar potentiae

Prænotandum
ad quaestionis
solutionem

- (1) Gotti, *De Deo*, tract. 3, quaest. 1, dub. 2, parag. 4, num. 19. *Cir. Theodic.* vol. 1.um, num. 82, pag. 272.
- (2) Apud Capreolum 1.º, distict. 35, quaest. 1, art. 2.
- (3) *Dub. 2 et 3.*
- (4) *De Deo*, disp. 2, cap. 1 et 3.
- (5) In primam partem, quaest. 14, art. 1, dub. 6.
- (6) *Curs. Philos., Metaphys.*, disp. 2, sect. 2, num. 22 sequq.
- (7) In 1.^{am} part. quaest. 14, art. 4. *Tota rei.*, quaest. 27, art. 5, disp. 2.
- (8) *Metaphys.*, disp. 30, sect. 15, num. 12 et 13.
- (9) In 1.^{am} part. disp. 60, cap. 1; disp. 103, cap. 1, num. 11; disp. 110, cap. 3.
- (10) *De scientia Dei*, disp. 3, sect. 4.
- (11) *De Deo*, part. 1, lib. 2, tract. 1, cap. 12; tract. 2, cap. 4.
- (12) *Controv.* 2, tract. 1, disp. 1, num. 5 et 6; disp. 3, sect. 2.
- (13) *De Deo*, disp. 2, quaest. 11, dub. 5.
- (14) *De Deo*, sect. 2, disp. 1, cap. 1.

cujusdam metaphysicae, quia nihil potest praedicari de Deo, quod imperfectionem essentialiter importet. Atqui ratio potentiae receptivae actus, licet solum virtualiter ac metaphysice ab illa distinctae, imperfectionem importat.—Verum enimvero ad hoc ut intellectus divinus dici queat potentia quaedam metaphysica, necesse non est, ut apprehendatur tamquam subjectum in se recipiens actum, sed tamquam virtus quaedam operativa, quin in eo conceptu contineatur saltem expresse et explicitè actus ipse vel operatio. Sicut etiam ut essentia divina metaphysice ac virtualiter distingui dicatur ab attributis, sufficit, ut *possit* praescindere ab illis saltem penes explicitum, ita ut *possit* ea concipi vel intelligi, quin explicitè saltem alia concipiantur, nec est necesse, ut essentia *debeat* apprehendi instar substantiae cujusdam per attributa tamquam per accidentia perficienda: quamvis enim hujusmodi apprehensiones naturam divinam per species rerum creaturarum cogitanti occurrant, quemadmodum etiam occurrit v. g. cogitanti Deum species regis sensive venerandi, et cogitanti angelum species juvenis formosissimi; tamen formae istiusmodi apprehensae asseri Deo nequeunt per actum iudicii, nec Deus proinde vere ac proprie apprehenditur, ceu senex venerabilis, cum nec sit homo nec senex. Aliud ergo est, quod intellectus haberi possit ut virtus vel potentia metaphysica respectu operationis, et aliud, quod apprehendatur ut subjectum actus aut operationis suae receptivum. Hoc ergo supposito,

11. Videtur dicendum cum secunda sententia dari in Deo intellectum per modum virtutis vel potentiae metaphysicae ab intellectione distinctae, Probatur 1.º Deus vere ac proprie dicitur *potens intelligere*, nec per hoc praedicatum a nobis idem mente exprimitur, ac per praedicatum *actu intelligens*. Atqui *potens intelligere* in sensu proprio non potest dici per ordinem ad solam possibilitatem seu non repugnantiam intellectionis, quam vocant potentiam logicam, sed per ordinem ad potentiam intellectivam. Ergo agnoscenda est in Deo potentia intellectiva, saltem metaphysica, seu ratione distincta ab intellectione actuali.

Major quoad primam partem constat ex communi loquendi modo; quoad alteram sequitur ex nostro modo concipiendi

Admittendus
in Deo
Intellectus
per modum
virtutis
vel potentiae
metaphysicæ.

per creaturarum rerum species, unde sæpe præcise intelligimus distinguendo per rationem etiam ea, quæ re unum sunt. Quia ergo in creatis aliud est potentia intelligendi, aliud actualis intellectio, fit, ut cum Deum potentem intelligere concipimus, expresse saltem atque explicite non apprehendamus ipsam actualem intellectionem, sed radicem et principium ac rationem sufficientem intellectionis.

Minor etiam patet, quia intellectio creata ex sua possibilitate non potest dici simpliciter potentia intellectiva, nec possibilitas intellectionis constituit *potentem intelligere*, sed tantum *possibilem* intellectionem vel potentiam logicam intellectionis. Atqui aliud profecto est ex communi concipiendi modo possibilis intellectio vel potentia logica intellectionis, et potentia intellectiva; potentia logica exprimit formam, quæ afficit intellectionem, potentia vero intellectiva subjectum intelligens.

Probatur 2.º Quia prædicatum potentiae intellectivæ est perfectio pura seu nulli admixta imperfectioni. Ergo Deo asserenda est. **Consequentia** bona est. **Probat**ur **antecedens**. Nam prædicatum potentiae intellectivæ ex duplici capite contrahere posset imperfectionem: *α*) ex eo quod potentia huiusmodi concipienda esset ceu superaddita naturæ ac essentiae divinæ metaphysicæ, tanquam aliquid, quod natura egeat ad intellectionem actualem eliciendam: *β*) ex eo quod potentia intellectiva, etiam metaphysica, habenda sit instar principii operationem sibi immanentem efficientis. Atqui ex neutro capite prædicatum potentiae intellectivæ metaphysicæ imperfectionem contrahit. Ergo...

Non ex primo capite *α*): quia ad sustinendam potentiam metaphysicam reapse non est necesse tenere distinctionem rationis intellectus divini ab essentia, sed tantum distinctionem ejusdem generis ab actuali intellectione; quare non desunt (1), qui potentiam intellectivam metaphysicam propugnantes, constitutum essentiae divinæ metaphysicæ in intellectivo radicali reponunt, qui proinde non admittunt potentiam intellectivam tamquam attributum essentiae superadditum, sed tamquam ipsam Dei essentiam, quæ tamen concipiatur non

(1) Vide apud Ortega, contröv. 2, disp. 2, quæst. 2, cert. 5, num. 1.

velut actualis intellectio, sed velut principium ab ea metaphysice distinctum. Ergo sententia hæc nostra non necessario supponere debet, divinum intellectum esse attributum essentiae superadditum, sed bene coheret adhuc cum opinione, divinam essentiam metaphysicam in ipso principio intelligendi seu intellectivo radicali constituite. Præterea etiamsi admitatur, divinum intellectum esse potentiam vel attributum essentiae superadditum, nullatenus exinde sequitur imperfectio illa primo loco notata; quia etiam in illa, quam tuiti sumus, sententia negante constitutum divinæ naturæ reponendum esse in intellectivo, sive radicali sive actuali, potentia intellectiva essentiae superaddita concipitur, non ex indigentia naturæ divinæ, quasi hæc indigeat forma vel principio superaddito ad intelligendum, ipsa enim per se ipsam est principium intelligens et intellectio per se subsistens; sed ex imperfectione intellectus nostri, qui cum divina nequeat percipere in hac vita nisi per species creatas, intelligens essentiam Dei, præscindit ab ejus intellectu et intellectione, sicut generatim a quolibet alio attributo. Sicut ergo ex virtuali aut rationis distinctione essentiae divinæ ab attributis, nullatenus sequitur, illam indigere accidentibus proprietatibusque, quibus compleatur in sua perfectione; ita ex eo quod intellectus habeatur instar virtutis vel potentiae metaphysicæ, nullatenus sequitur, essentiam reapse indigere, aut concipi debere tamquam indigentem aliqua forma superaddita ad intelligendum.—Verum nec timenda est imperfectio

Ex altero capite *β*). Nam in primis potentia etiam activa, in suo latissimo ac præcise conceptu, non importat essentialiter rationem subjecti recipientis in se operationem immanentem, quandoquidem datur potentia activa operationum transeuntium. Deinde nec est prorsus essentialia potentiae intellectivæ generatim considerata, importare effectiorem actus distincti, sed id proprium est tantum potentiae intellectivæ creatæ. Ac ratio est, quia intellectio, *qua intellectio*, non est actio physica neque effectus productus, alioquin intellectio, *qua intellectio*, Deo repugnaret. Ergo nec potentia intellectiva, qua talis, physice activa est; siquidem potentia

(1) Vide P. Ortega, loc. sup. cit., num. 2.

activa physica essentialiter est ad physicam actionem vel effectum.

Objectiones

12. Adversus hanc sententiam tria opponit Aureolus (1):
 α) Primo quia nullam rationem debet intellectus noster Deo tribuere, quæ sonet Imperfectionem... Sed ratio intellectus est imperfecta, cum sit potentialis. Igitur non debet resolvi divinum intelligere in intellectum et intelligere (seu intellectiōnem); immo erit ibi intelligere absque intellectu. β) Secundo nulla qualitas creata est magis pure intelligere, quam sit Deus; alioquin aliqua perfectio simpliciter esset intimior creaturæ, quam Deo, quod est omnino impossibile. Sed illa qualitas, quæ dicitur actualis intellectio, ita pure est intelligere, quod est irresolubilis in rationem intellectus et intellectiōnis. Ergo multo minus Deus. γ) Intellectus non potest alicui tribuere rationem sui oppositi sine falsitate; non enim potest resolvere albedinem in rationem albedinis et nigredinis. Sed actus purus et ratio potentiæ opponuntur. Ergo impossibile est, quod intellectus noster resolvat sine falsitate divinum intelligere, quod est actus purus, in rationem intellectus, potentiæ, et in rationem actus intelligendi. δ) Non minus repugnat Deo, quod ponatur in eo ratio potentiæ intellectivæ, quam ratio materiæ, quia intellectus est materia in genere intelligibilem» (2).

solutio.

Verum bene respondet Capreolus hisce argumentis non aliud probari, nisi «quod divinus intellectus non se habet ad suum intelligere, sicut potentia ad suum actum, et quod intellectus, qui hoc intelligit, falsus est»; sed non probatur, quod Deus non possit sine falsitate concipi et ut intellectus et ut intellectio. Nam ratio intellectivæ potentiæ duo comprehendit in creatis, perfectionem creaturæ, secundum quod importat virtutem et efficacitatem præstantissimam, et potentialitatem. Et hoc quidem postremum repugnat Deo, non autem primum; sicut etiam ipsa intellectio in creatis importat actualitatem ultimam et fluxum ac dependentiam ab actu primo, quorum prius convenit Deo, non vero secundum (3).

(1) Apud Capreol. 1.º dist. 35, quest. 1, art. 2.

(2) Vide Capreol., loc. cit.

(3) Vide Capreol., ibid.

Unde facile est respondere ad rationes Aureoli. Ad primum enim α) dicitur, quod potentia intellectiva non importat essentialiter in suo conceptu generalissimo imperfectionem, ut jam satis probatum manet, vel certe non solam importat imperfectionem, sed etiam præ se fert perfectionem, et ita possumus cogitare illam in Deo præscindendo ab imperfectione; sicut e converso divinam intellectiōnem cogitamus instar actus secundi præscindendo ab imperfectione, quam in creatis importat, emanationis ac dependentiæ a principio distincto. Ad secundum β) respondetur, in creatis nullam esse rationem vel fundamentum distinguendi in actuali intellectiōne perfectionem actus secundi et perfectionem actus primi seu principii ac virtutis, sicut est in intellectiōne increata; quia intellectio creata non includit in se ipsa perfectionem virtutis, quæ ad intelligendum requiritur. At vero divina intellectio, utpote infinita, omnem in se perfectionem complectitur, unde potest concipi vere, licet non adæquate, instar purissimæ et perfectissimæ virtutis. Quod spectat ad tertium γ), «duobus modis potest aliquid a nobis concipi per modum actus primi: uno modo ex parte objecti et positive tribuendo illi formalem rationem actus primi, et hoc modo non tribuitur Deo, ut recte probant argumenta facta. Alio modo ex parte intelligentis, præscindendo solum unam rationem ab alia; et hoc modo dicimur nos concipere in Deo aliquid per modum actus primi: concipimus enim in Deo esse vim intelligendi præscindendo ab actuali intellectiōne, et ab hoc quod illa vis sit activa vel ipsemet formalis actus. Et similiter concipitur esse in Deo sufficiens ratio ad representandum intentionaliter objecta intelligibilia, præscindendo ab hoc, quod formaliter seu actualiter representet. Atque hoc satis est, ut sine falsitate vel attributione imperfectionis dicatur aliquid concipi in Deo per modum actus primi» (1). Ad quartum δ), negatur assertum. Plura qui velit, consulat priscos scriptores.

(1) Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 15, num. 13.